

GOSPODIN SOVULJAGA

Vozili smo se, u vreme posle ponoći a pre svitanja, preko Telečke visoravni, koja je, uprkos imenu koje je obećavalo dinamičan reljef, bila tek nešto viša od jedne velike ploče postavljene preko bačke ravnice, nadvisujući je možda dvadesetak metara. Tu je tlo peskovito, podesno za vinograde, ali iz nekog razloga pokriveno je uglavnom pšenicom i kukuruzom, koji uspevaju slabije nego na plodnoj crnici. Mnogo je neiskorišćenih parcela, zarašlih u korov i šipražje, idealnih staništa za sitne glodare. A gde ima njih, ima i onih koji ih love. Najviše sova, uverili smo se.

Na prvu smo naišli dok je na sredini puta čerečila svoj ulov. Primitivši nas, poletela je da se skloni, ali su je farovi zaslepili, tako da je podletela pod automobil koji je išao brže od sto kilometara na sat. Tup zvuk udara u branik bio je jasan. Ptica to nije mogla da preživi.

Uzbuđeni od tog događaja, nismo odmah primetili da se sa desne strane putu približavaju još dve ptice. Obe smo pokosili. Sada je to već bilo veoma neobično, i postajalo je sve neobičnije. Na svakih dvestotinak metara naletali smo na po jednu, katkad i dve ptice, po istom scenariju: zaslepljene svetlošću farova, one bi se pomele, i umesto da se sklone levo ili desno od puta, zaletale su se prema izvoru svetla i ginule. Ličilo je to na neki obred masovnog samoubistva među sovama. Vozeći, zamišljao sam kako izgleda prednji deo automobila, verovatno zamazan krvlju i ulepljenim perjem i delovima tkiva. Samo bi trebalo da neka od ovih ludih ptica ošteti farove!

Posle nekoliko minuta, ptice su prestale da se pojavljuju i zato sam, odahnuvši, ubrzao. Najednom, na putu opazih čoveka koji se ljuljao hodajući po linijama koje su razdvajale dve trake puta. Oštro sam skrenuo da ga izbegnem i opsova. Obilazeći ga sa leve strane, u magnovenju, jer je brzina bila velika, bacio sam pogled na, kako sam pomislio, glupu pijanicu koji se vraća kući iz susednog u svoje selo. Ali ono što sam video, ili mi se učinilo da sam video, bilo je nešto od čega su mi trnci prošli čitavim telom. Jesi li ga osmotrila, upitao sam svoju saputnicu, i iz njenog glasa odmah shvatio da jeste. Zamuckujući, rekla je, on, kao da je imao... kljun. Mora da mi se pričinilo, dodala je, sve je to zbog silnih ptica koje smo zgazili. Ali i ja sam primetio kljun, rekao sam, i krupne, okrugle, crne oči grabljivice. Kako je moguće da nam se obama pričinilo isto? A opet, kako je moguće da je to što smo videli – stvarno? Poželeo sam da se što brže udaljimo od tog mesta, i još jače pritisnuo papučicu gasa. Do sledećeg sela ne bi trebalo da je više od sedam-osam kilometara. I tada se automobil zatresao i zaneo od nekog udarca sa zadnje strane.

Uspeo sam da ispravim putanju, psujući te sove koje se zaleću – i pretrnuo. Jer ovaj udarac je dolazio otpozadi. I bio je prilično jak. Nema te ptice koja bi mogla da leti tako brzo i da takvom silinom udari vozilo u kretanju. Nisam stigao da glasno to izgovorim, jer

sam ga ugledao u desnom retrovizoru. Onaj čovek kojeg smo zamalo pokosili, ono stvorenje, bolje reći, letelo je pola metra nad tlom, uporedo s automobilom, i udaralo ga nekom palicom. Moja saputnica je vriskala u strahu.

Nije bilo vremena da diskutujemo o tome ko je ili šta je to što nas napada; trebalo je pobeći. Pokušao sam da ubrzam, iako smo se već kretali znatno brže nego što je to bilo bezbedno. Uzalud. Gospodin Sovuljaga je očevidno bio u stanju da nas prati. Gospodin Sovuljaga! To ime mi je došlo nekako samo od sebe, kao da mi je neko došapnuo, i potpuno je odgovaralo onome kome je bilo namenjeno.

Ovaj je sada leteo nad automobilom i lupao u tanki lim krova. Šta je ovo, šta je ovo? – vikala je moja saputnica, a mislim da sam i ja vikao, pomišljajući da će krov popustiti i da će to biće upasti među nas. Ali ono se tada prebacilo napred, tako da smo jasno mogli da ga vidimo. Zaista, na ljudsko telo bila je nataknuta glava neke noćne ptice. Žestoko je lupalo kljunom po staklu šoferšajbne, i primetili smo da su mu crne oči uokvirene zlatnožutom bojom, što ih je činilo još opasnijim. Pokušavao sam da ga zbacim sa automobila, naglo kočio, ubrzavao, cimao volan levo-desno, no ništa nije pomagalo. Gospodin Sovuljaga nije odstupao.

Na sreću, ubrzo smo stigli do sela. Na ulicama nije bilo nikoga, ali već sa prvim kućama, biće koje nas je napalo, negde se sklonilo, prikriilo, tako da sam, još uvek veoma uzbuđen, zaustavio automobil malo iza glavnog raskršća u selu i rekao saputnici da ćemo ovde ostaniti do jutra, i da do tada ne izlazimo napolje. Ona se saglasila i tako smo zaspali, sedeći na svojim sedištima.

Tog jutra, ranoranioci su u središtu sela zatekli prevrnut automobil, sav prekriven ptičjim izmetom. Činilo se da u vozilu nije bilo nikoga, ali, kada je jedan od meštana otvorio vrata, kroz njih su izletele dve male sive sove i, uzbuđeno čičeći, odletele negde prema suncu koje je polako izlazilo i bojilo nebo u rumeno.

BABA, PATULJAK I VEPAR

Putovanje o kojem ću vam pričati desilo se pre nego što su uređaji za navigaciju postali uobičajeni deo opreme automobila. Jer, da smo imali takvu spravu, ne bismo s autoputa izašli na pogrešnoj petlji, i ne bismo se izgubili u lavirintu zavijenih i uskih puteva na obroncima Mečeka u Mađarskoj. Bila je duboka noć, nikoga već dugo nismo sreli na drumu koji je krivudao i svaki čas nas dovodio do neoznačenih raskršća, pred kojima bismo zastajali u sve većoj neprilici, osećajući da se sve dublje zavlačimo u prostor koji kao da nije od ovoga sveta i koji nam neće lako dopustiti da iz njega izađemo. Ne jednom, puteljak koji bismo odabrali pokazao bi se kao slepa staza, jednostavno bi se završavao usred ničega, i primoravao nas da se pažljivo okrenemo i vratimo. Nije bilo ni zvezda ni meseca pomoću kojih bismo, kao pomorci, mogli da bar približno odredimo svoje mesto i pravac kretanja. Svuda oko nas bila je šuma, gusto drveće, čije su krošnje katkad potpuno nadvisivale uske

i oronule asfaltne trake. Otkud toliko šume na Mečeku, pomislio sam, prisećajući se svojih ranijih prolazaka tim predelom, tu gde bi trebalo da su rasuta pitoma sela, okružena vinogradima i voćnjacima.

Raspoloženje u vozilu se menjalo, od ljutnje zbog pogrešnog skretanja, preko zbunjenosti pred raskršćima na kojima je trebalo doneti odluku o daljem smeru, a nismo imali na osnovu čega da je donesemo, do već velike zabrinutosti, kada smo shvatili da se dobrih pola sata vrtimo ukруг po nepoznatom predelu. Pao je i predlog da se zaustavimo i čekamo jutro, ali je odmah bio odbačen. Pogled na tamne, gotovo crne dubine šume koja nas je okruživala, dovoljno je govorio protiv. Nastavićemo, negde moramo izaći. Nije Mađarska toliko velika. Na tu dosetku, koja nije bila neki biser duhovitosti, svi smo se nasmejali, glasnije nego što bismo to učinili inače. Smeh nas je rasterećivao, pa smo nastavili da nižemo šale na račun svoje situacije. Smejali smo se toliko glasno da je, verujem, taj smeh nadjačavao zvuk motora našeg vozila. U trenutku mi je kroz glavu prošla misao da nas taj smeh ujedno i odaje, i da može da privuče ono čega smo se maločas uplašili, odbacujući predlog da se zaustavimo. Šta, to nisam mogao da zamislim, ali sam sve više bivao siguran da tamo napolju nečega ima, i da neće prijateljski dočekati nas, uljeze.

Zato sam učutao, a vrlo brzo su i ostali potonuli u svoje misli, možda slične mojima. Uto, iza jedne oštre krivine, vozač je naglo zakočio. Pred nama je, nasred puta, stajala neobična grupa. Najbliža je bila jedna stara žena, pognuta skoro pod pravim uglom, ali bez štapa na koji bi se oslanjala, a iza nje, čovek niskoga, gotovo patuljastog rasta, i jedan veliki vepar. Životinja je bila neobično mirna, možda neka vrsta kućnog ljubimca, pomislio sam. Naš vozač, koji je govorio mađarski, otvorio je prozor i oprezno provirio. Nije mu padalo na pamet da izađe. Upitao je staricu nešto što nisam razumeo, verovatno o tome gde se nalazimo, a ona mu je odgovorila, i potom se nasmejala, neugodnim, kreštavim glasom. Na to je vozač još nešto upitao, a starica je, pokazujući rukom negde iza nas, nešto duže odgovarala, i potom ponovo počela da se smeje. Na njeno kreštanje oglasili su se i pratioci. Patuljak sitnim, visokim kikutom, a vepar groktanjem u kome sam takođe prepoznao neku vrstu smeha. Svi u kolima smo bili užasnuti tim zvukovima.

Vozač se okrenuo brže nego što je izgledalo moguće na tom uskom putu, pritisnuo gas i, hitajući tako brzo da u nekoliko navrata umalo nismo izleteli sa puta, na raskršćima se gotovo trenutno, bez razmišljanja, odlučujući za pravac, posle nekih desetak minuta izveo nas iz začarane šume. Posle još malo, sada znatno mirnije, vožnje, obreli smo se u predgrađu Pečuja, među ljudima. Moglo se jasno osetiti olakšanje u kolima, iako niko od nas nije puštao od sebe ni reč. Čutke smo se vozili sve do granice, i kada nas je tamo policajac pozdravio i upitao kuda idemo, to je bila potvrda da smo se vratili u svoj svet. Progovarajući, učinilo mi se kao da prvi put posle mnogo vremena izgovaram reči, kao da ih izgovaram na jeziku koji sam nekada dobro znao, ali godinama nisam bio u prilici da ga koristim. Kući, rekao sam. Idemo kući. Vraćamo se sa puta.

Sećanje na lutanje po šumskom lavirintu, i na susret sa babom, patuljkom i njihovim veprom, polako je bledele. Sve do danas.

Bio sam ovog prepodneva u pošti, čekao u redu da predam nekoliko preporučenih pisača. Red se pomerao sporo. Da prekratim vreme, zverao sam oko sebe, i – ! U drugom redu, tamo gde se podiže novac i plaćaju računi, primetio sam veoma staru, smežuranu ženu, a iza nje veoma niskog čoveka sa krupnim, gojaznim mladićem. Pogledavši u mom pravcu, starica mi je doviknula, dobar dan, komšija, i počela da se smeje, da krešti, sve glasnije, sve strašnije. Na to je patuljak odgovorio vriskanjem, a gorostas dubokim smehom koji je povremeno ličio na groktanje. Prateći ih, kao neki đavolji hor, čitava sala u pošti prasnula je u smeh, svi, osim mene, kikotaše su se ili grohotom smejali, krevetajući lica u groteskne maske, zacenjivali se od smeha, frktali i tresli glavama, i dok sam brzo izlazio, bežao iz tog zverinjaka, sve mi je postalo jasno.

Stigli smo kući i doveli sa sobom ono što nismo smeli. Démonski smeh se širio gradom, uvlačio se u zgrade, prolazio kroz zidove, zahvatao ljude u njihovim sobama, usred kakvog posla, ili napolju, u šetnji, i oni bi mu se takođe pridružili, cerekajući se ili kikoćući, u neverici, u užasu, nesposobni da se zaustave. Samo su njihove širom otvorene, užagrene oči otkrivale sa kakvim naporom se odupiru, uzalud.

Dojurio sam do svoga stana, seo da zapišem ovo, ovu priču koju će možda jednom neko naći i pročitati, i sada čekam da dođu, da čujem njihov glas, njihov smeh, pred kojim ću ili posustati i propasti, ili ću postati njegov deo.

DUŠA PROFESORA NIKOLIĆA

Profesor Nikolić je već bio u penziji, ali je i dalje redovno, svakoga dana izuzev nedelje, odlazio na fakultet i radio u svom nekadašnjem kabinetu, koji su sada koristila dva njegova bivša asistenta, u međuvremenu unapređena u vanredne profesore. Ni oni, ni uprava fakulteta, nisu hteli da uskrate to profesoru Nikoliću. Uostalom, on je dolazio oko devet ujutro, radio do podneva, i onda bi, pošto bi porazgovarao i popio kafu sa profesorima Vasićem i Pavlovićem, koji su držali časove posle podne, odlazio pešice kući. Stanovao je u Svetogorskoj ulici, a to je od zgrade fakulteta, čak i njegovim staračkim korakom, udaljeno jedva petnaestak minuta. Dobra šetnja posle predanog rada.

Upravo se pripremao za pisanje studije o simbolici duše, iščitavao je obimnu literaturu, vadio izvode, ispisivao beleške. Zapazio je verovanje nekih starih naroda da se duša može osloboditi tela u obliku leptira. To se po pravilu dešava posle telesne smrti, ali najveći mudraci, koji se za to dugo i naporno spremaju, mogu da postignu oslobađanje duše i po sopstvenoj volji. Askeza vodi ekstazi, zapisao je u beležnicu.

Život profesora Nikolića oslanjao se na dugotrajne navike. Oblačio se određenim redosledom, koji se u letnjim mesecima okončavao čarapama i cipelama, spremao sebi uvek isti doručak, istim nalivperom beležio plan rada za započeti dan, toliko i toliko sati za taj i taj zadatak. Nije bilo drugačije ni tog jutra.

Pošto je okončao obrok i zapisao šta namerava da učini do kraja dana, profesor je krajikom oka primetio neki pokret. Okrenuo se i video – krupnog leptira! Krila obojenih u

zagasitoplavo i crveno, leteo je po sobi i spustio se na cipele koje su čekale profesora Nikolića da ih obuže. Baš neobično, pomisli, evo *in vivo* predmeta moje studije. Znači li to da sam mudrac? Nasmejao se na svoju dosetku. Ali odakle ovde, prijane? Sigurno je ušao, zaključio profesor, kroz prozor koji je cele noći stajao otvoren, i sada traži izlaz. Pažljivo, da ne uznemiri leptira, otvorio je ponovo prozor. Leptir se pomerio na zavesu. Dva-tri lepeta krilom do slobode.

Profesor Nikolić odjednom oseti neobjašnjivu promenu raspoloženja. Nešto u njemu htelo je da spreči leptira da izađe. Nije trebalo da otvara prozor. I tek što je to pomislio, leptir izlete napolje. Lelujavo je lebdeo nekoliko sekundi pred prozorom, a onda krenu nadole.

Profesor je na brzinu nazuo cipele i istrčao iz stana, koliko god je brzo mogao, i sišao na ulicu. Osvrtao se oko sebe i naposletku – ugledao leptira, ni desetak metara udaljenog od njega, kako, ljuljajući se u vazduhu otprilike metar iznad tla, napreduje Svetogorskom ulicom. Profesor požuri ka njemu, ali ni leptir se nije predavao. Uporno, održavajući visinu, prilično brzo, leteo je niz ulicu.

Marija Radovanović, studentkinja Filološkog fakulteta, jutros je žurila na časove. Krenula je pešice, lep je dan, zašto da se gura po trolejbusima, i sada je gazila sigurnim korakom. Razlog više da krene pešice bila je želja da prošeta svoju tetovažu. Bio je to njen novi korak na putu lične emancipacije. Prvu godinu studija je manje-više utrošila na to da se što je moguće potpunije oslobodi svog južnjačkog akcenta, kao i da konačno savlada svih sedam srpskih padeža. Ko nije rođen na jugu, nema pojma koliko je to teško. Njoj se i sada, tu i tamo, ako se opusti i oslabi joj pažnja, provuče neki akcenat na pretposlednjem slogu.

Tetovaža koju je uradila bila je deo njenog programa emancipacije. Dala je da joj iscrtaju lik leptira u plavoj i crvenoj boji. Smeštena na samom dnu leđa, tamo gde ona prestaju da se tako nazivaju, tetovaža je dobijala na živosti, pokretljivosti i, verovala je Marija, na privlačnosti. Zato je nosila kratku majicu, koja se završavala tik iznad leptira. I kako je ona brzim hodom išla kroz grad, kako se majica podizala i spuštala, a Marijini bokovi se pomerili levo-desno u ritmu koraka, tako se crtež na njenim leđima pokretao i ljuljao, i iz daljine je zaista neko mogao da pomisli kako to neki egzotični leptir upoznaje Beograd.

Da je taj neko prizor gledao sa strane, video bi Mariju kako brzo hoda prema uglu Svetogorske i Cetinjske, i profesora Nikolića kako trčka u istom pravcu, desetak metara udaljen od devojke. Prestizali su ih automobili i trolejbusi. Tog jutra je bila, kako se često dešava poslednjih godina, prilična saobraćajna gužva u centru grada.

Približivši se uglu, Marija primeti da zeleno svetlo na pešačkom semaforu počinje da trepće. Potrča kako bi stigla da pređe ulicu pre nego što krene reka vozila.

Leptir ispred profesora Nikolića, koji je do tada leteo brzo, ali ipak u okviru profesorovih mogućnosti da ga sledi, naglo ubrza. E, pa, nećeš, pomisli profesor, i skoči za njim.

Sledeće što se čulo bila je škripa kočnica i jedan tup udar, pa još jedan. Profesor Nikolić je ležao nasred raskrsnice, a iz razbijene glave klokotala je krv i širila se po asfaltu. Usplahireni vozač je govorio okupljenim ljudima da je starac bukvalno skočio pred njega, da je

zakočio, ali... Možda je samoubistvo, promrmlja neko. Ma ne, siroti deda je verovatno bio rasejan, odvrati drugi glas. Da li je neko zvaao hitnu pomoć?, upita treći.

Profesor Nikolić je sve to video i čuo kao kroz maglu, i sve slabije. Jak je bio samo topao i prljavi miris asfalta, benzina i krvi. Osetivši da umire, pomisli da će iznad svog slomljenog tela ugledati leptira kako lagano uzleće i odlazi, preko ulice, grada, sveta. Leptir plavih i crvenih boja, kao onaj kojeg je pratio.

Ali nije primetio ništa, čak ni dok je poslednji dah izlazio iz njega.